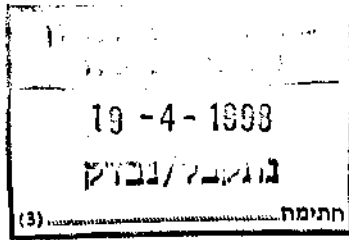

1. עדאלה - המרכז המשפטי לזכויות המיעוט הערבי בישראל
2. בית החסד - הכנסיה היוונית קתולית, חיפה

באמצעות ב"כ עוה"ד חסן ג'בארין ו/או ג'מיל דקואר ו/או סאמרה אסמיר ו/או סאידה ביאדסה ו/או מוחמד דחלה ו/או ראיף זריק ו/או איאד ראבי, מעדאלה - המרכז המשפטי לזכויות המיעוט הערבי בישראל, ת"ד 510 שפרעם 20200 טלפון 9501610-04 פקס' 04-9861173.

העותרים

-נגד-

1. שר העבודה והרווחה
 2. שר האוצר
- קרית הממשלה, ירושלים.

המשיבים

עתירה למתן צו על תנאי

מוגשת בזאת עתירה למתן צו על תנאי, המופנה אל המשיבים, והמורה להם לבוא וליתן טעם:

1. מדוע לא יבוטלו מבחני התמיכה של "קמחא דפסחא" וזאת כל עוד שאינם מיועדים לתמוך בנזקקים הערביים במועדי השמחה שלהם בשנה זו;
2. מדוע לא להעביר סכומי כסף לעותר 2 כפי שמועברים לארגונים היהודים המחלקים מזון למשפחות הנזקקות בתג הפסח;
3. מדוע לא להעביר סכומי כסף לעותר 2 כדי שתתמוך בעניים ובנזקקים במועד חג המולד לשנת 1998;

4. מדוע לא לקבוע מבחנים שוויוניים שיחולו על היהודים והערבים במדינת ישראל בכל הקשור לתמיכה בעניים ובנזקקים בחגי העדות בישראל;

5. מדוע לא להקצות 20% מהתקציב המיועד למבחני התמיכה של "קמתא דפסחא", במטרה לחלקם על העניים הערביים בישראל במועדי השמחה שלהם בשנת תקציב 1998.

ואלה הם נימוקי העתירה:

מבוא

1. פרשתה של עתירה זו החלה סמוך ללילה השונה מכל הלילות. הוא שונה משאר הלילות לא רק בגלל היבטו הדתי אלא האזרחי. שכן, שני העמים של ארץ זו חגגו באותו לילה את חגיהם העיקריים: היהודים את חג הפסח, המוסלמים והדרוזים את חג הקורבן (עיד אלאדחא) והנוצרים (הקתולים) את חג הפסחה. אולם, המשיבים לא התייחסו בשוויון לשמחת העניים של שני העמים. הם העדיפו שמחה על פני אחרות. המשיב 1 החליט לתמוך במסגרת מבצע "קמתא דפסחא" בעניים ובנזקקים היהודים בלבד לרגל חג הפסח. כשהתבקש לעשות כן לגבי העניים בני העדות הערביות, שלהם מנהג דתי דומה בחגיהם, סירב לעשות כן.

2. העותרים יטענו כי, מלבד העובדה שמהבתנים והנוהל למתן התמיכה "קמתא דפסחא" לא פורסמו ברשומות כמתחייב מהוראת סעיף 3א (ז) לחוק יסודות התקציב, התשמ"ה-1985, (ואף לא פורסמו בעיתונות הערבית), התמיכה מפלה בין העניים אזרחי המדינה על רקע שייכות לאומית ודתית, פוגעת בחופש הביטוי (במובן Expression ולא רק Speech) בכך שהמשיב 1 עוזר ומסייע לחלק מהאוכלוסייה, בשל שייכותה הלאומית, להביע את דברי מצפונה ואמונתה בתמיכתה בעניים, אך הוא לא נוהג כך עם אוכלוסיות אחרות המבקשות להביע דברים דומים על רקע עניינים זהים.

בקשה למתן צו ביניים וקביעת מועד לדיון דחוף

3. מאחר והמשיב טרם העביר את סכומי התמיכה של קמתא דפסחא אשר מסתכמים על סך 2 מיליון ש"ח לארגונים המחלקים כספים לנזקקים, ועל מנת לקיים את סעדי העתירה, באם תתקבל, וכדי למנוע נזק בלתי הפיך לעותרים, כבוד בית המשפט מתבקש להוציא מלפניו צו ביניים המופנה אל המשיבים והמורה להם כדלקמן:

א. להימנע מלחלק את הכספים המיועדים לתמיכה בארגונים המחלקים קמתא דפסחא לנזקקים עד הכרעה סופית בעתירה זו.

ב. לחילופין, להשאיר בקופת המדינה את הסך 400,000 ש"ח (20%) מהסכומים המיועדים לתמיכה בארגונים המחלקים קמתא דפסחא לנזקקים עד הכרעה סופית בעתירה זו.

4. כמו כן, מתבקש כבי בית המשפט לקבוע דיון דחוף בעתירה זו.

הרקע העובדתי

5. העותרת 1, הינה עמותה רשומה כדין בישראל, שמטרתה העיקרית קידום זכויות המיעוט הערבי בישראל במישור המשפטי.

6. העותרת 2, מוסד ציבורי ללא כוונת רווח, אגף הרווחה של הכנסייה הקתולית בחיפה והגליל, מוסד סוציאלי ושיקומי שמטרתו, בין היתר, לסייע לעניים ולנוזקים. העותרת 2 נוהג לחלק כספים והטבות למשפחות נזקקות במועדי השמחה והתגים. הוא ביקש תמיכה מהמשיב 1 במסגרת התמיכה המיועדת לקמחא דפסחא על מנת לתמוך בנוזקים בחג הפסחה. ביום 8/4/1998 פורסמו בעיתון הארץ את שמות הארגונים שעשויים לקבל את התמיכה הנדונה, העותרת 2 לא מצא את שמו ברשימה.

7. עתירה זו מוגשת לאחר סיום מועדי חג הפסח וביום הראשון של חג הפסחה אצל הנוצרים האורתודוקסים.

8. ביום 8/4/1998 כאשר התפרסם בעיתון הארץ כי "משרד העבודה יחלק 2 מיליון ש"ח לכ- 67 ארגונים דתיים במסגרת "קמחא דפסחא", צוין כי המשיב 1 לא יזם מבצע דומה גם "לתגים לא יהודיים". באותו יום פנתה העותרת 1 אל לשכת הדובר של המשיב 1 לברר את הנושא ולקבל אינפורמציה אודות המבצע.
ע/1: הכתבה של עיתון הארץ ופניית העותרת 1 אל המשיב 1.

9. בתגובה, העבירה לשכת הדובר לעותרת 1 את המודעה שפורסמה בעיתון הארץ בסוף ינואר 1998 מטעם המשיב 1 ואשר הכריזה על סוגי התמיכות של המשרד לפי סעיף 3א' (ה) לחוק יסודות התקציב, התשמ"ה - 1985 (להלן: חוק יסודות התקציב) וביניהן הופיעה "תמיכה בארגונים המחלקים קמחא דפסחא לנוזקים". כמו כן הדובר העביר לעותרת 1 את המבטנים לתמיכה בארגונים המחלקים קמחא דפסחא לנוזקים.
ע/2: המודעה בעיתון הארץ מינואר 1998, ומבטני החלוקה של התמיכה קמחא דפסחא.

10. לאחר קבלת אינפורמציה ראשונית זו, ביקשה העותרת 1 ביום 9/4/1998 מהמשיב 1 לדעת את מועד חלוקת הכספים. בתגובה, מסר המשיב 1, טלפונית, באמצעות דובר משרדו מר נחום עידו, כי חלוקת הכספים תהיה רק לאחר חג הפסח. וכי הארגונים היהודיים שהגישו בקשות לצורך התמיכה הוזמנו והודרכו על ידי המשיב 1 אודות התנאים שעליהם למלא לצורך קבלת התמיכה אחרי חג הפסח (כמו הגשת קבלות וחשבוניות המעידות על תמיכת הארגונים בנוזקים בחג הפסח) אך לא הובטח להם לקבל את התמיכה. הדובר הוסיף כי לאחר פסח,

הארגונים שייראו עצמם כעונים על הקריטריונים יגישו את בקשותיהם למשרד בצירוף קבלות ואישורים המעידים כי שילמו כספים לנזקקים בתקופת חג הפסח. ארגון שיעביר את בקשתו המסודרת למשיב 1 תוך שבועיים מתום ימי חג הפסח והמשיב 1 יאשר את בקשתו, יקבל את התמיכה הכספית תוך מועד קצר.
ע/3: פנייתה של העותרת אל לשכת הדובר.

11. לאחר קבלת האינפורמציה הרלוונטית לתמיכה נשוא העתירה, פנתה מייד העותרת 1 בעניין זה אל המשיב 1 (והעתקים לשר האוצר ופרקליטות המדינה). בפנייה זו ציינה העותרת 1 כי, תמיכת הנזקקים והעניים במועדי שמחה כמו חג הפסח, פעולה מבורכת היא. אולם, היות ומטרת התמיכה לעזור לנזקקים במועדי שמחה שלהם, אין להפלות בין קבוצת העניים והנזקקים על רקע שייכותם הלאומית, במיוחד כאשר אצל בני הדתות האחרות קיימים מנהגים דתיים דומים המורים על תמיכת העניים בחגים. העותרת 1 ביקשה כי יוקצו סכומים הולמים מהסך 2 מיליון ש"ח או מכל סכום תקציבי אחר במטרה להעניקו לעניים הערביים במועדי השמחה הרלוונטיים שלהם לשנת 1998.
ע/4: פניית העותרת 1 מיום 9/4/98.

12. ביום 12/4/1998 התקבלה תגובה קצרה מטעם פרקליטות המדינה (מחלקת בג"צים) שבה צוין: "בתשובה ראשונית לפנייתכם מיום 9/4/1998 אשיבכם כי המועד להגשת בקשות תמיכה היה (עד) 1/3/1998. מצ"ב הקריטריונים ומודעה שפורסמה בחודש ינואר בעניין. דומה כי מסיבה זו בלבד, ומבלי להתייחס ליתר טענותיכם דין בקשתכם להידחות"
ע/5: תגובת פרקליטות המדינה.

13. על אף חוסר הרלוונטיות שבתשובת פרקליטות המדינה לפניית העותרת 1, העותרים יביאו כאן עובדות רלוונטיות המקעקעות את היסוד של תגובת הפרקליטות. ראשית, כפי שאין לצפות מאנשים בעלי עיניים שחורות להגיש בקשות לפי מבחני תמיכה המיועדים במיוחד לאנשים עם עיניים כחולות, כך אין לצפות מהערביים להגיש בקשות לפי מבחני התמיכה המיועדים לחג הפסח. המצב היה שונה באם היה מדובר ב "קמחא דאדתא" או "קמחא דאלפטר".

14. שנית, התמיכה נשוא העתירה מוסדרת בהתאם לסעיף 3א' לחוק יסודות התקציב. סעיף 3א' (ז) לחוק זה קובע מפורשות כי: "המבחנים והנוהל יפורסמו ברשומות." מבדיקה יסודית מתברר כי לא התפרסמו כלל ועיקר המבחנים והנוהל של התמיכה קמחא דפסחא בילקוט הפרסומים. עובדה זו לבדה מקעקעת את היסוד החוקי של התמיכה.

15. שלישית, המודעה לא פורסמה בשפה הערבית בעיתונות הערבית בישראל כפי שמתבקש מהדין הקובע כי השפה הערבית הינה שפה רשמית בישראל.

16. רביעית, העותר 2 אשר סבר כי המבצע קמחא דפסחא רלוונטי גם לחג הפסחה, הגיש במועד, בתאריך 24/2/1998, את בקשתו לתמיכה במסגרת התמיכה הנדונה. הבקשה הופנתה אל מר יגאל בן שלום, מנכ"ל משרד העבודה והרווחה. והיא פירטה את הפעילות של העותר 2 העונה על דרישות המבחנים של המשיב 1. העותר 2 לא קיבל מעולם תגובה כלשהי לבקשתו.
ע/6: הבקשה של העותר 2 מיום 24/2/1998.

מנהג דומה אצל העדות הערביות

17. מנהג התמיכה בעניים ובנוזקים בתקופת החגים ובמועדים אחרים הינו מנהג דתי ומצווה דתית אצל המוסלמים, הנוצרים והדרוזים. מצווה זו מהווה אבן יסוד לאמונה הדתית. כמו כן, רבים הם הארגונים הערביים בישראל המקיימים נוהג חברתי דתי זה.

18. מקור האמונה הדתית אצל המוסלמים והדרוזים לתמיכה בנוזקים נמצא בקוראן (ראו למשל סורת אלאנסאן הפסוקים 8,9 סורת אלתובה פסוק 60 וסורת אלבקה פסוק 177). הדין הוא אצל הנוצרים (ראו למשל פסוק 25 מספר מתתיהו בברית החדשה).

19. העותר 2 מקיים מסורת של חלוקת מנות מזון למשפחות נזקקות מזה יותר מ-13 שנה, בעיקר בחגי הפסחה והמולד. הוא מחלק מזון גם לבני הדתות האחרות. בחג הפסחה בשנת 1994, לדוגמה, חילק העותר 2 ל-762 משפחות בהיקף הכולל 18 טונות של מזון. ממועד זה שינה העותר 2 את מדיניותו והחל לחלק המחאות כספיות בסכומים הנעים בין 150-350 ש"ח ליחיד. בשנת 1996 העביר לנזקקים בחגים שלהם סך של 46000 ש"ח. סכום זהה לזה חולק גם בשנת הכספים 1997. מספר המשפחות שנהנו מתמיכתו של העותר 2 נע בין 145-180 משפחות. בתצהירו של מר שחאדה, מנהל העותר 2, הרצ"ב, הוא מציין: "בית התסד לא הצליח השנה לעזור ליותר מ-48 משפחות, וזאת בשל בעיות בתקציב. המוסד גייס 12000 ש"ח בלבד במקום 50,000 ש"ח, וכך, למעשה, 152 משפחות נותרו ללא כל תמיכה בחג.

20. גב' רקייה ביאדסה מבקה אלגרבייה מייסדת ומנהלת עמותת "אל ופא ואל אמלי", עמותת נשים למתן צדקה, מציינת בתצהירה הרצ"ב, כי העמותה קמה מתוך אמונה חברתית אסלאמית בכדי לסייע ליתומים, נשים במצוקה ומשפחות נזקקות. היא מוסיפה כי "העזרה והתמיכה אותה מספקים מתבצעת במהלך כל השנה, ובמיוחד בתקופת החגים המוסלמים: חג האדתא ביום 7/4, ראש השנה המוסלמי 28/3, מולד הנביא 17/7 וחג אלפטר 30/1". בסעיף 5 לתצהירה מוסיפה גב' ביאדסה כי העמותה תעשה מאמצים כדי לגייס כסף לתמוך בנוזקים בחגים: ראש השנה המוסלמי ביום 28/4/1998 ובמולד הנביא ביום 17/7/1998. היא מסבירה כי באם המשיב 1 היה מסביר כי בני דתות אחרות היו זכאים להגיש בקשות לקבלת תמיכה לנוזקים לרגל החגים, העמותה היתה עושה זאת.

21. שיח' גימאל מועדי, איש דת ויו"ר ועד היוזמה הדרוזי, מעיד בתצהירו הרצ"ב: "אני כאיש דת היודע את ההלכה והמנהגים של הדת הדרוזית הן בישראל והן מחוץ לה, מצהיר בזה כי אחת

המצוות של הדת היא התמיכה בנזקקים והעזרה לעניים. מצווה זו אנו צריכים לקיימה במיוחד בתקופת החגים שהם: חג אלאדחא 7/4, חג הנביא שועייב 25/4, חג הנביא סבלאן 10/9, חג הנביא אלח'דר ביום 25/1.

החלק המשפטי

22. המשיבים הפרו את עקרון שלטון החוק בכך שלא קיימו את הוראות החוק המסדירות מתן תמיכות למוסדות ציבור. המקור הנורמטיבי לתמיכה "קמחא דפסתא" הוא בסעיף 3א לחוק יסודות התקציב. המשיבים לא קיימו את הוראת סעיף 3א (ז) לחוק זה, הדורשת כי הנוהל והמבחנים יפורסמו ברשומות.

23. חלוקה כספית ללא מילוי אחר הוראות סעיף 3א(ז) פוגעת בתכלית העיקרית של סעיף 3א לחוק יסודות התקציב שמטרתה היא להבטיח פומביות, ביקורת, וודאות. כדברי כב' השופט זמיר: "התכלית של סעיף זה היא לחסל את התופעה, שהיתה ידועה בשם כספים ייחודים, לפיה שר יכול לתת תמיכות מתקציב משרדו לפי שיקול דעת סובייקטיבי, באופן בלתי מבוקר."

בג"צ 3792/95 תיאטרון ארצי לנוער נגד שרת המדע והאמנויות ואח' (טרם פורסם) עמ' 21 לעותק המקורי.

י' זמיר, הסמכות המינהלית (נבו הוצאה לאור, 1996) עמ' 923-945.

בג"צ 6634/94 יקותיאל נגד השר לענייני דתות פ"ד מט (5) 45, 49.

24. ועוד. אי פרסום המודעה אודות מבחני התמיכה בשפה הערבית ובעיתונות הערבית בישראל אף הוא מהווה פגיעה בשלטון החוק. בהתאם לסימן 82 לדבר המלך במועצתו, 1922 השפה הערבית מהווה שפה רשמית במדינת ישראל. חשיפת דברי המודעה לציבור אחד בישראל מבלי להתאמץ כי יעשה הדבר כלפי הציבור הערבי בישראל, ובמיוחד כאשר לא פורסמה המודעה ברשומות, מפלה את הציבור הערבי בישראל.

על מעמדה של השפה הערבית בישראל ראו:

הנחיות יועץ משפטי לממשלה מס' 21.556 מיום 1/3/1971.

Tabory, Language Rights in Israel, 11 Is. Y.H. R 272.

25. על כן אין מפר חובת הפרסום נשען על פרסום שאינו פרסום לפי החוק.

26. חלוקת התמיכה קמחא דפסתא ללא מתן תמיכה דומה לעותר 2 מהתקציב המיועד לכך, מפרה את עקרון השוויון המתחייב מהוראות סעיף 3א לחוק יסודות התקציב ומעקרונות שיטת המשפט.

27. תכלית התמיכה מסוג קמחא דפסחא היא לסייע למשפחות נזקקות בחגים ועל כן בעיקרה היא משרתת מטרה סוציאלית (לכן היא שייכת למשרד העבודה והרווחה ולא לדתות). היא מתקיימת במקרה של קיומו של מנהג דתי-חברתי המורה על עזרה לנזקקים. השייכות הלאומית לצורך מתן תמיכה מסוג זו מהווה שיקול זר בנסיבות העניין. משום שתכלית התמיכות מסוג זה, שלהן אופי אוניברסלי, הינן רלוונטיות גם לחגיהם של העותרים. השייכות הלאומית או הדתית, במקרה זה, יכולה להיות שיקול לקביעת שמות החגים לקבוצות השונות אך לא שיקול להוצאת קבוצות מתחום התחולה. תמיכות מסוג זה משתייכות לקבוצת שוויון אחת הכוללת בתוכה ערבים ויהודים. לכן, קביעת תמיכה ליהודים בלבד במסגרת קמחא דפסחא מבלי להחיל את מבחניה גם על העותרים, הינה בלתי חוקית.

ראו:

לעניין קבוצות השוויון ומטרות התמיכה: תיאטרון ארצי לנוער עמי 28-29.

28. אין בחוגי חג הפסח העניים מהם תכונה מיוחדת, לצורך התמיכה הכספית, שאינה מצויה אצל נתמכי העותר 2. ומנהג דומה לקמחא דפסחא קיים אף הוא בתגי העותרים. לכן, אין מקום להבחנה בין הקבוצות השונות על רקע שייכותם הלאומית או הדתית. את דבר קיומה של שונות רלוונטית יש לבחון:

"...בשים לב למטרה הפרטיקולרית שלשם השגתה מיושמת ההבחנה. לאמור: הזיקה הנדרשת בין התכונות המיוחדות המצויות באחד ואינן מצויות בזולתו, לבין המטרה שלשם השגתה מותר להעדיף את האחד על פני האחר, חייבת להיות ישירה וקונקרטית."

בג"צ 4541/94 מילר נ' שר הביטחון, פ"ד מט (4) 94, 110.

29. היהודים והערבים במדינת ישראל שונים הם בתרבותם, במנהגיהם החברתיים והדתיים. אין בשונות זו כדי להעדיף קבוצה על פני האחרת. מבחן השוויון הוא **יחס שווה לשונים**. להבדיל מהנוסחה המוטעית: יחס שווה אל שווים. לענייננו, יפס הם דבריו של כבוד השופט מצא:

"החלת דין שונה על בני אדם שצורכיהם שווים מהווה הפליה פסולה, והפליה פסולה פוגעת בכבוד האדם של המופלים לרעה. כך מתחייב מן התפיסה שהשוויון אף הוא חלק מכבוד האדם."

בג"צ 205/94 ננף נ' משרד הביטחון, פ"ד נ (5) 449, 460.

ראו גם חוות הדעת של כבוד השופט דורנר במילר נ' שר הביטחון.

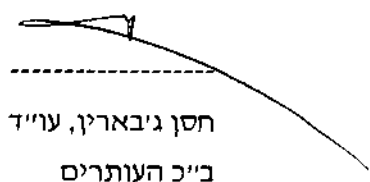
30. לא זו בלבד. גישתם של המשיבים המסייעת למאמינים היהודים בלבד לקיים את מצוותיהם ומנהגיהם הדתיים, ונמנעת לעשות כן כלפי העותר 2, שלו אמונה דומה, הינה פסולה משום שהיא מפלה בין המאמינים על רקע שייכותם הדתית, והיא פוגעת בעקרון חופש הביטוי של הארגונים החותר לעמדה ניטראלית מצידה של המדינה בכל התערבותיה. לענייננו מתאימים דברי כבוד הנשיא שמגר (דאז):

"מקיומם של חירות הדת והפולחן נובע, שינהגו במאמינים במידה של שוויון, וכי רשויות השלטון ירחיקו עצמן מכל מעשה או מחלל כלפי מאמינים על זרמיהם, לרבות ארגוניהם ומוסדותיהם, שטעם של הפליה פסולה מתלווה אליו. פעולה כללית של רשות שלטונית בתוקף תפקידה הממלכתי מחייבת גישה פתוחה והוגנת, שאינה מותנית בהזדהות עם השקפתו של זרם זה או אחר, אלא מבטאת יחס של שוויון."

בג"צ 650/88 התנועה ליהדות מתקדמת נ' השר לענייני דתות ואח', פ"ד מב (3) 377, 381.

31. **לסיכום:** אין מטרת עתירה זו למנוע מהנזקקים היהודים לקבל תמיכות סוציאליות בחג הפסח. אלא, מטרתה היא לאפשר גם לעניים הערביים לשמוח באותה מידה בחגייהם. על כן המשיבים מתבקשים להקצות חלק מהתקציב המיועד לתמיכה דן לעותר 2 ולבני העדות האחרות שתגו את חגייהם בחודש זה והעבירו כספים לנזקקים, וכן חלק אחר מהקצאה זו יועבר לצורך חלוקתו במועדי השמחה הבאים של העותרים, במהלך שנת תקציב זו. והכל לפי מבחנים שוויוניים וברורים.

על יסוד האמור לעיל מתבקש כב' בית המשפט להוציא מלפניו צו על תנאי וצו ביניים כמבוקש בראשית העתירה, וכן לחייב את המשיבים בהוצאות משפט ושכר טרחת עו"ד.

חסן ג'בארין, עו"ד
ב"כ העותרים